

ALBINA CARPAȚILOR

Apare 1 colă și jumătate pe săptămână. ABONAMENTUL pentru Austro-Ungaria: pe an 8 fl., pe 6 luni 4 fl. 40 cr., pe 3 luni 2 fl. 40 cr.; pentru România: pe an 20 lei, pe 6 luni 11 lei, pe 3 luni 6 lei. — Un număr 20 cr. s'e'u 45 bani. — Un volum à 6 colă 70 cr. s'e'u lei 1'70. — La 10 esemplare 1 rabat. Abonamentele se fac la editorul Visarion Roman în Sibiu, la colectanți, la oficiile postale și la toate librăriile.

Viața lui Onufriu.

Roman¹⁾.

de Theochar Alexi.

(Continuare.)

Mie însă nu-mi plăcu din capul locului, avea ceva în căutătura sa, care-mi însufla neîncredere. Nu te privea nici odată drept în ochi, când îți vorbea, ci-și pleca ochii la pământ, se'u căuta în toate laturile, cel puțin când vorbea cu mine.

Dar în alte privințe se arăta foarte amabil cătră mine. Cu toate că era mai marele meu, îmi da pas în toate înaintea sa. Mă introduse în comptabilitatea prăvăliei și-și da toate silințele pentru a mă pune în curent atât în comptabilitate cât și în celelalte treburi. Eū însă eram așa de târbăcit, încât nu mă deprindeam mai la nimic, ceea ce ajuta prea mult la creșterea urei mele în contra lui Iancu. Astfel este făcut omul, pismos și nemulțămitor. În loc de a mă simți recunoscător cătră noul meu prieten mă uitam cu ochi foarte răi la densusul, par' că ar fi fost el vina nepriceperii mele.

Adese-orî mă întrebam de pricina amicitiei sale cătră mine, o amicitie care era prea demonstrativă, pentru ca să fi fost sinceră. Glasul lui, de câte-orî îmi vorbea era dulce ca mierea, ceea ce-mi dispăcea mai mult decât toate.

Apoi vedând răbdarea sa nemărginită față cu stîngăcia mea, mi se părea că pe ascuns trebuia să-și bată joc de mine, credeam că abia aștepta reîntorcerea Domnului Anghel pentru a-i descoperi necapacitatea mea și a mă face de rușine înaintea celorlalți băeți și înaintea lumii.

Iancu mă întrecea în toate, câte se ating de traiul în lume. Era priceput în afaceri, scia să vorbească de minune, era cochet și galant, scia și carte pe cât îi tre-

buia. Acastă superioritate a lui Iancu mă rîma la inimă și mă făcea setos de a-l întrece în toate și pretutindeni, nu numai în sciința de carte.

Mai era încă o împrejurare, care-mi făcea mare suferare. Încontra acesteia m'aș fi luptat însă în zadar. Adică toți, cari ne vedeau și cari nu ne cunoscneau mai de aproape diceau că sēmănăm tare unul cu altul. Se găsseau chiar omeni, care ne confundaū, alții vedēndu-ne împreună întrebau decă suntem frați, dar în adevăr, căutând mai cu amănuntul nu esista mai nici o asemănare între noi doi.

Iancu era mai înalt de stat de cât mine, la trup mai suptire, mai delicat. El avea profilul lungăreț, eū mai rotund, el avea ochi albaștrii, eū verđi, el avea un nas cu mult mai pronunțat de cât mine, buzele lui erau puțin mai gróse decât ale mele. Numai pērul îl aveam amândouă negru ca pana corbului, mustățile de-o potrivă și amândouă eram sarbeđi la față. Iancu se silia din toate puterile a-mi face șederea în casa Domnului Anghel cât mai plăcută. Aici sub casă voiesc să înțeleg aședămintul comercial, ér sub ședere serviciul meu în prăvălia, că-cî în privința traiului casnic n'aveam nici un bine și nici o plăcere. Dormiam cinci inși într'o odaia foarte mică în dosul prăvăliei. Acastă odaia, numită a băeților, era atât de mică, încât nici nu mai încăpuse în ea un pat pentru mine și eram silit să dorm cu Iancu.

Acum după ce-am vedut curat toate intențiunile aceluī om, acum după ce sciu ce țintă urmărea el pe atunci, sunt convins că el făcea tot ce-ī stă în putința pentru a mă disgusta de toate din pregiurul meu, a mă disgusta de toate afară de serviciul propriu đis, că-cî astfel cerea interesul seū. Atunci însă cu toate că aveam o presimțire

¹⁾ În numerile trecute 26 și 27 s'a pus din eróre novelă în loc de roman și a fost scăpată din vedere la corectură. Grăbindu-ne a îndrepta acastă eróre, cerem tot odată scusă atât domnului autor, cât și publicului cititor.

continuă de un pericol iminent, bântuitor, totuși nu mă temui de nimic.

Presimțire, tu taină adâncă, neînțelăsă, netălmăcită de nimeni, de ce nu ți-am dat ascultare de câte-orî ai grăit în pieptul meu? De ce nu, de ce nu? . . . . ., fiind-că așa a fost să fiă! Să lăsăm dar acéastă întrebare deșértă, să vedem mai bine cum era acel traiu, de care mi se urise atât de mult.

Să o luăm dela început, de cu diminéță.

Pe timpul pe când afară pe stradă se auđia cel dintăiu „salepgiū“ strigând cu o voce puternică „salep! salep fierbinte!“ pe timpul pe când eū obosit de gânduri și slăbit de neodihnă abia începeam a mă da puțin somnului, des de diminéță dară, Iancu, băiat harnic se scula și scutura pe ceilalți băeți din somn. La acest sgomot mă deșteptam și eū vrënd nevrënd, și mă sculam.

Gătela ne era gata în puține minute. N'aveam decât a ne peria hainele a ne curăți încălțămintele, a ne îmbrăca, a ne spăla și a ne pieptăna. Pe când se auđia apoi pe stradă versul simigiului: „gogoșele! gogoșică! aici în colț dela Măndică!“ noi deschideam prăvălia, rođend câte un codru de pâne drept „dejun.“ Băeții se apucau apoi să măture, și să ștergă praful, să facă ordine prin rafturi și pe tarabă. Noi, adică Iancu și cu mine, stam de-o parte, eū pus pe gânduri, Iancu dirigënd lucrările.

Abea isprăveau băeții cu grijitul prăvăliei, ba câte odată chiar pe timpul grijitului, soseau mușterii.

Cei dintăiu erau arhitecții, meșterii zidari și dulgheri. Ei veneau pentru ca să se înțelégă cu Domnul Anghel seū în lipsa lui cu Iancu. Le spuneau că vor aduce pe cutare seū cutare, un biet om care se apucase să-și clădească case, că-l vor aduce ca să cumpere ferecături și alte mărfuri de marchetăniă trebuincioase la o „bină“ și spuneau ei însuși prețul pe care să-l cêră dela mușteriu adus, preț întogmit astfel ca să rămână ceva și pe séma lor. Când vedui acest trafic murdar, mă revoltai, și pentru a nu măi fi silit să asist la asemenea togmeli lipsite de morală, nu măi veniam în prăvălia așa de timpuriū, ci măi târđiū, când sciam că nu se măi arată aceste lipitori.

Ce să vă măi spun despre prăvălia? Să vă vorbesc de acei mușterii simpli, care cereau lacăte cu „sticlet“, voind să cêră cu „secret“, orî să vă grăesc de ceilalți care cumpêrau, cue, balamale, fiéră de călcat și câte tôte. Ar fi un lucru prea banal, prea puțin poetic, nu m'ar prinde bine nici decum, pe mine călugărul, din gura căruia așteptai să auđiți lucruri neobicinuute. Cu tôte acestea trebuie să mă măi opresc în aceste regiuni și să vă spun de mine și de lucrul ce îndeplineam. De-o cam dată nu făceam cu mult măi multă ispravă decât ceea ce se numesce — nimic. Iancu nu mă lăsa să servesc pe mușterii, o ocupațiune pentru care în adevăr nu aveam nici o tragere de inimă, ér în „catastife“ nu treceam încă de vreme ce nu eram întrodus cu desăvârșire în comptabilitate, seū đis cu vorbe curate, de vreme ce nu mă pricepeam încă la acéastă trebă. Decî ședeam măi tôte điu-lica după tarabă pe lada de fier, singurul obiect pe care puteam șede, că-cî în prăvăliile de marchetăniă, pe vremea mea nu se găsia nici un scaun. Ședeam pe ladă cuprins de gânduri, care se înmulțiau pe đî ce mergea și care mă sugeau de mă făcură slab ca un schelet și neputincios.

Astfel merșeră lucrurile fără nici o schimbare până la rentórcerea Domnului Anghel, cam patru săptămăni după ce venisem în prăvălia. Domnul Anghel se rentórsé într'o séră și veni îndată să ne vađă. Nu șeđu mult în prăvălia, se duse acasă să se odihnéască de oboséla călătoriei.

La toți din prăvălia ne adusesse de pe drum, ne adusesse — câte o sticluță de „eau de Cologne.“ Ceilalți băeți ar fi preferat orî-ce alt lucru, mie însă îmi veni prea bine acest „present“, că-cî mă măi rēcori la cap. Și đeū aveam mare lipsă de rēcórélă. La vederea Domnului Anghel mă luasera năđușeli grozave de grija sufletului meu, de grija, că el va pricepe îndată necapacitatea mea și mă va face de rușine în lume depărtându-mé din prăvălia sa.

Nu putui să dorm în acea nópte. Făceam planuri peste planuri, cum să depărtez acea rușine nespusă, care m'ar fi pus fără vreme în pământ. Gândurile mă părăsiră prefăcându-se în năluciri. Ici credeam că am găsit calea de scăpare, dar urmărindu-o eșiam ér în pustia, apoi mă siliam să mă întorc de unde plecasem și rětăceam érá. Cu mare, mare chin se făcu điuă. Când mă sculai din pat capul îmi era tərbăcit. Eram cu totul desperat. Așa trebuie să simță acela, care este dus la locul de supliciū. Pentru mine acest loc era prăvălia, unde intrai cu o témă nespusă.

În acea đî băeții erau agitați de un óre care plan secret, că-cî tótă vremea până la arătarea Domnului Anghel, ei stătură la sfat, șoptind în câte un colț al prăvăliei. Eram convins în mine, că ei se gândeau la ver-o drăciă. Dar chibzuiam în mine, la ce altă drăciă s'ar putea gândi ei, decât să mă dea pe mine de gol, pentru a-și ríde de rușinea mea.

Acest gând îmi răpi și puțina cumpêtare, care-mi măi rămăsese. Începu să tremur togmăi cum tremurasem ca copil înaintea primului esamen, simțind și atunci ca și acum, că nu voiú sci nimic decă voiú fi întreat.

Avui idea să mă duc, să fug, și póte decă m'ar fi rēmas timpul necesar pentru îndeplinirea acestei idei, nu sciū ce s'ar măi fi întemplat. Însé togmăi în momentul, în care-mi veni acest gând copilăresc, sosi și Domnul Anghel în prăvălia. Stăpănu nostru, Domnul Anghel, era fórte bine dispus, se vede tréba că avuse „tacsid“ bun, cumpêrase eftin și bine. El ne vorbi cu mare prietenia nu numai nóuă, adică mie și lui Iancu, dar și celorlalți băeți.

Între acești băeți era unul, care făcea pe „caraghiosul“ prăvăliei, spunéndu-ne în órele libere câte verđi și uscate cu haz și fără haz.

Acest băt început de odată cu Domnul Anghel următórea convorbire.

— Domnule Anghel, ce fel de rachiū ne-ai adus din călétoria în sticlutele pe care ni le-ai dat éri.

— Nu este rachiū prostule, — rēspunse Domnul Anghel ridënd cu hohot.

— Nu este rachiū! — repetă aici chorul compus din ceilalți doui băeți de prăvălia.

— Decă nu este rachiū, — urmă bătul cel dintăiu, — ce să fiă dară?

— Este „odicolon.“

— Odicolon? de bêt?

— Nu, de mirosit.

— De mirosit?! — repetă éráși corul celor doui băeți de prăvălia.

— Va fi din ver-o țără unde cresc de aceste misoruri pe câmp, — esamină primul băet mai departe.

— Ba nu, — țise Domnul Anghel, cu un ton care era cel mai serios din lume, — este dintr'un oraș care se chemă Colonia.

— Vrei să-ți riđi de noi, — observă băetul și el serios, însă cu o seriositate prefăcută, pe care o susținea cu mare greutate, vrei să-ți riđi de noi, — adause el, — odicolonul din Colonia, e ca cum ai țice: „cépă“ din „Cepesci.“ Domnul Anghel nu simți încă nimic, ceea ce se vėđu din răspunsul lui, că-cï el țise indignat:

— Nu țeu, nu e glumă! Odicolonul este din orașul Colonia. Numele-ï vine de la „o“ cuvėnt franțuzesc, care însemnėdă apă, apoi „de“ adică: „de“ și în fine „Colon,“ numele franțuzesc al orașului Colonia.

— Ferice de acei ómeni, — întrerupse aici posnașul la esplicarea Domnului Anghel, — ferice de ómenii care șed în acea Coloniă! Vor fi gătind tóte cu apă d'asta.

La acėstă ultimă întrebare corul abia mai avu puterea de ași reține risul. Eú însă nu putui reține un zimbet, un zimbet, nu de batjocură ci de fericire. Eram ferice că mi se luase o grijă mare de pe inimă. Din partea unui stăpán de capacitatea Domnului Anghel nu aveam să mă tem, cătuși de puțin în privința comptabilităței.

Acėstă convorbire urmată între posnașul prăvăliei și între Domnul Anghel fusese anume provocată și arangiată de băeți.

Nu mai trebuie să vė spun că Domnul Anghel din acest moment își pierdu tótă vasa dinaintea ochilor mei, și că de aici încolo ascultaï restul discușiunii între el și băet cu un interes mai mare, de vreme ce alungasem acea témă ridiculă care mă domnise până acum.

Dar și era piramidală gogomânia Domnului Anghel, că-cï la acea băgare de sémă atât de próstă a băetului, prin care fericea pe Colonesii că beau apă séu mai bine țis „eau de Cologne,“ el răspuse și mai prost!

— Nu știu țeu, că-cï n'am fost pe acolo, dar nu-mi vine să cređ.

Aici corul se împrăștiă, că-cï Iancu, care îngăduise acėstă conversațiune de bună sémă numai ca să am ocașiune de a face de odată cunoscința mai de aprópe cu Domnul Anghel, că-cï Iancu, țic, acum află cu cale a pune capėt acesteï batjocuri.

Domnul Anghel nu era togmai atât de prost precum ați crede după acėstă mică probă. Cel puțin în ceea ce s'atingea de afaceri și mai cu sémă de afacerile lui avea destulă minte, și numai când îi vorbeai de lucruri care nu atingeau nici prăvălia sa nici familia sa, atunci nu te puteai mira îndestul de nepriceperea sa.

Cătră mine Domnul Anghel, sîrmanul, Domnul Anghel, se arată chiar de la început și tótă vremea fórte binevoitor. —

Pe la órele 6 1/2 de séră tot în aceeași ți în care se petrecuseră întėmplările descrise, o caretă se opri înaintea prăvăliei nóstre.

Alergarăm cu toți la ușă. Ceilalți pentru a întėmpina pe „boerul,“ eú însă din simplă curiositate.

Persóna, care se dase jos din caretă și intrase în prăvălie, era mătușa-mea, aceeași mătușa care mă adusesese pentru prima óră la Bucuresci, pe care însă, de când venisem pentru a dóua óră, nu o cercetasem încă, de

rușine. Nu voiam să mă vadă în starea cea próstă, în care ajunsese.

Mătușa-mea însă aflase de mine, nu știu prin cine, adică aflase nu numai că venisem éráși la Bucuresci, ci și de starea mea.

La vederea mătușei mele, Iancu se înroși. Póte nu aș fi observat, acėsta decă din întėmplare mătușa-mea nu s'ar fi adresat cătră dėnsul întrebând de mine.

Venise să mă ia cu dėnsa la operă.

Domnul Anghel auđind cererea mătușei mele își eși din fire. Așa cinste nu se mai pomenise prin tótă tagma marchetănescă. Unde se mai vėduse se vină o boerėsă cu careta dinaintea prăvăliei pentru ca să ducă pe comptabilul la opera italiană. Domnul Anghel nu mai putea de mândriă.

Eú încă eram confus de atăta bunătate din partea mătușei mele, eram confus și rușinat. D'aceea stătui un moment la îndoielă, dar stăpánul meu imi țise cu un ton de autoritate amestecată cu óre-care umilintă.

— Du-te, Domnule Onufrie, du-te! Ce te mai gándesci, alėrgă și nu face pe cocóna să aștepte. —

Aceste cuvinte mă deciseră. Mė dusei în grabă în odaia băeților unde imi schimbaï hainele în puțin minute, apoi venind afară mă pusei lângă mătușa-mea în careta, care ne duse pe amândouï drept la opera italiană.

Aici în logia luminată „a giorno“ mătușa-mea mă esamină cu amėnuntul, ceea ce-mi făcu éráși impresiunea, par că ar fi fost informată de grelele îndurări, la care eram supus.

Mătușa-mea observă cât de tare mă prăpădisem în scurtul timp de când nu mă mai vėduse. Mė întrebă cu mare dragoste de cauza slăbiciunii mele. Eú însă, oprit prin un simț de mândriă, nu i-o-aș fi mărturisit pentru tóte comorile din lume. Eram îndărjit și simțiam încontra lunei întregi o ură cu atât mai mare cu cât era mai nefundată. Atât eram de îndărjit încat bunătatea mătușei mele, mi se păru prefăcută. De aceea fui eú ipocrit, țicėnd cătră mătusa-mea drept răspuns la întrebarea ei, că nu-mi priesce aerul, și alte nimicuri.

Mătușa-mea mă privi întristată și vėđėnd că nu-mi schimb pasul față cu Domniei, mă lăsă în pace urmărind cu mare atențiune jocul actorilor. Togmai se sfėrșise uvertura și se rădicase cortina.

Obosit de insomnia, care mă muncise în nóptea trecută și slăbit de diferitele afecte la care fusese espus peste ți, mă aruncaï într'un fotel din fundul logei.

Aerul temperat care adiea împregiurul meu, puterea adurmitóre a muziceï, ticna trupescă pe care o resințiam acum și de care nu mai avusem parte de multă vreme, acestea tóte împreună mă făcură să adorm pe nesimțite pe fotelul meu. Astfel mă lipsii de privirea și de ascultarea artei teatrale, dar gustaï plăcerea, ce țic plăcerea, gustaï desfătarea unui somn dulce și liniștit, care fu de-o influință bine-făcėtóre asupra nervilor mei atât de maltratați.

Ceea ce aspra miseriă nu fusese în stare de a să-vėrși, produse acėstă rađă slabă a unei fericiri posibile, că-cï, desceptându-mė într'o paușă, ce făcu muzica, și vėđėnd ochii mătușei mele țintiți cu o căutătură de jale și de adăncă tristeță asupra feței mele imi descoperii tóte necazurile mele, mărturisii pėcatele altora, — după cređința mea. —

Acastă mărturisire fu foarte salutară pentru mine că-cî avu de efect strămutarea mea din odaea băeților în casele mătușei mele și scăparea mea de sub regimul Domnului Anghel căpătând un loc la masa mătușei mele.

VI.

Și cu alta-aici sub sóre
Aș putea fi norocit.
Dar cu alta fi-voiü óre
Așa de nefericit?

M. D. Cornea.

La mătușă-mea trăiam bine, ba mai că aș putea dice că trăiam în fericire. Aveam o odaiă pentru mine singur, ce e drept învecinată cu o cameră de provisiuni și cu podul caselor, dar era o odaiă frumușică și cu privire spre o mare parte a Bucureștilor. Regimul mătușei-mele îmi pria de minune. Mai aveam și o satisfacțiune sufletescă. Puteam învăța acasă la mine, nesupărat de nimeni, puteam învăța din cărți bune, tot ce-mi trebuia pentru ca să fac față datorințelor mele de comptabil.

Domnul Anghel prinsese o dragoste mare și o încredere nespasă în mine, mai cu semnă de când ședeam în casă boerescă și de când nu mai trebuia să mă hrănescă cu cheltuéla sa.

Iancul puțin câte puțin se lepădase mai de tóte sarcinile pe care le avusese în prăvăliă și le încărcase în spatele mele. Acésta nu o făcea din lene, că-cî nu era băet leneș, ci din óre-care preocupatiune spirituală. Fiind îndestul ocupat, timpul îmi trecea foarte bine cât stam în prăvăliă, dar cu atât mai greu acasă, că-cî nu prea aveam distracțiune. Viéta ce o duceam în casa mătușei mele era uniformă, monotonă și tristă. Mătușă-mea rămasese de mai mulți ani văduvă și avea trei copilițe din căsătoria ei. Dela mórtea bărbatului, care îi lăsase o stare destul de bunicică, mătușă-mea nu mai eșia în lume, ocupându-se

cu crescerea fetițelor ei. Părăsind lumea, aș putea dice cu desăvărșire, spiritul ei, decă-mi este permis a mă esprima astfel, se tâmpise prin funcțiunea unilaterală a puterilor ei vitale. Când mă duceam câte odată séra în apartamentele ei, ca să-î țin de urt și să-mi petrec cu drăgălașii de copilași, mătușă-mea mai tot deuna era atât de obosită de grijile ei casnice, încât cu tóte că eram lângă ea și cu tóte că-î vorbiam, adormia în vre-un fotel. Astfel dar eram avisat a-mi petrece cu fetițele și cu guvernanta lor. Da, în casă era o guvernantă, o helvețiană, o femeia, cum am dice, aședată, o văduvă, după spusele ei. Acastă guvernantă venise în casă la mătușă-mea cu puțin înaintea venirei mele la Bucuresci pentru a dóua óră.

Mai tóte guvernantele sunt amărîte. Trecutul lor nici odată nu este alt-ceva decát un lung șir de nefericiri, — prezentul lor o abținere necurmată de tóte plăcerile lumii, care îndulcesc viéta femeilor, — viitorul lor o priveliște teribilă de golăciune și de desperare.

Așa era și Clara Dupierre, guvernanta mătușei-mele. La ea se mai adăoga împrejurarea, că orașul Bucuresci nu corăspundea cu imaginea ce-și făcuse despre capitala unei țeri, despre reședința unui principe domnitor; dar încă mai puțin era mulțămită cu casa unde servia, cu casa mătușei mele. Dela o gospodăriă, în care era trebuință de serviciile unei guvernante, ea așteptase o aședare mai lucșosă, un traiu mai boeresc, ceea ce nu se găsia aici, că-cî în casa mătușei mele se ducea un traiu foarte modest.

Clara se devotase carierei sale nu din îmbold intern și apucase acésta, — aș putea dice — meseriă, numai pentru asigurarea hranei sale de tóte zilele. Clara prin urmare nu lucra în sfera ei cu acel devotament și zel, care se cere pentru crescerea inimilor mlădióse ale unor fetițe delicate, și nelucrând astfel resimți o golăciune, un urt în inima ei ... Spiritul ei vioi cerea cu dor o distracțiune. (Va urma).

Gorilul.

După Brehm.

(Fine.)

E interesantă descrierea lui Du-Chaillu, deși după cum dice Reade „tot ce e adevărat (la citatul autor), nu e nou și puțin, ce e nou, nu e adevărat.“ — „Mergeam,“ dice Du-Chaillu, „prin tufș; deodată apăru înaintea noastră un monstru: era Gorilul. Prin desiş el âmbla pe 4 picioré. Cum ne-a văduț, se ridică în 2 picioré și plin de curagiü se uită drept în ochii nostri cu tótă cutezanța. Se opri în pozițiunea acésta la distanță ca de 12 pași. Regele pădurilor africane mi se părea o fantomă. Cum sta în picioré, avea o înălțime ca de 6 urme; se vedea pieptul cel puternic, brațele cele mari și musculóse; ochii scânteiaü ca fulgerul și tótă fisionomia lui da espresiune unui aspect în adevăr diabolic, pe care nu-l voiü uita în viéta mea. Nu se temea de loc. Începu apoi a-și bate pieptul cu pumnii așa de tare, că suna ca o tobă de metal. Acésta era semnalul de luptă. În timpul acesta scóșe un țipet atât de urât și de înfiorător, că poți să-l numeșci țipetul cel mai îngrozitor din pădurile Africei. Începe cu un fel de lătrat aspru, par'că ai auđi un căne mare, apoi se preface într'o bubuitură asemenea tunetului din nori.

De mai multe ori, auđind acest țipet, credeam, că durdue, (acésta mi se întimpla, firesce, atunci când nu vedeam pe gorilul). Noi am rămas nemișcați în stare de apărare. Ochiü acestui monstru scânteiaü din ce în ce mai înfricoșat. Lăsa și ridica përul de pe frunte, arăta pumnii cei puternici și repeția țipetul tunător. Acum sémëna pe deplin cu o fantomă tartarică, ce-ți inspiră grózá. Sémëna cu acele fințe, inventate de pictorii vechi pentru înpopularea Iadului. S'a mai apropiat câți-va pași, se opri a dóua óra țipă de nou, bătëndu-și pieptul cu mare furiă. Se ridică pentru a treia óră și veni până la 6 pași. În momentul acesta am dat foc, l'am isbit în piept. El scóșe un oftat, — dar oftatul lui cuprindea ceva uman, de care te prind fiori; cădu pe față; corpul în agoniă se bātu câte-va minute, apoi se liniști pentru a nu se mai mișca nici odată.“

Într'alt loc Du-Chaillu ne spune: „Cu multă părere de rău mă ved silit să rëstorn și să nimicesc o sumă de fabule frumoșe, ce s'au snștinut despre Goril. Acest antropoid nu pândesce ascuns în arbori lângă drumuri, ca să atace fără de veste pe călători și să-î sugrume în mâ-

Țigani cu locuințe statornice în Transilvania. (Pag. 329.)

nile sale ca în nisce clește. Nu atacă pe elefanți, nu-i bate cu bețe, nici nu fură femei din satele Negrilor, ca să le ducă cu sine. Ne adevăr spun aceia, cari susțin, că Gorilul își face locuința de frunziș în arbori. Nu-i adevăr nici cât e negru sub unghiă în aserțiunile, că Gorili trăiesc în societate și că atacă în comun. El trăiește în locurile cele mai retrase și mai întunecate în pădurile cele dese ale Africeii. Aceste locuri însă trebuie să fiă provădute cu apă de ajuns. Gorilul n'are răpaus. Âmbălă încoco și în colo și foarte rar rămâne două zile într'un loc. Causa acestei emigrațiuni e nutrimentul. El nu mănâncă carne, ci numai vegetale. Am cercetat tot deuna stomacul Gorilului, decâte ori mi s'a dat ocaziune să omor vre unul. Și nici odată n'am aflat într'ensul, decât bobite, frunze și alte plante. E foarte mândăcios și părăsesce locul, unde se află, numai după ce a ros tot de pe densus. E pururea în luptă cu fomea și de aceea migreză necontentit. Și e lucru foarte natural, că pentru susținerea acestui corp puternic și a acelei musculaturii grozave el are trebuință de mult nutriment. Nu e adevărat, că Gorilul petrece mult, se'u mai tot deuna în arbori, că-cî e decâte ori l'am vădut, era mai tot deuna pe jos. E adevărat, că se sue de multe ori în arbori, ca să culégă fructe și nucî, dar după ce s'a săturat, se scoboră jos. Cu predilecțiune mănâncă trestia de zahar și foi de pisang. Mai sunt și alte fructe, măduva unor arbori și un soi de nucî cu cójă foarte grósă. Tóte acestea le găsește pe jos și din acéstă causă mă ved silit a susține chiar, că are prea puțină trebuință să se urce în arbori. Cu privință la nucile amintite, pe care abia le poți sparge cu ciocanul, trebuie să observ, că mama natură i-a dat o dintură atât de puternică, încât pôte strivi țava de pușcă.

„Numai puî dorm în arbori, pentru ca să fiă scutiți de atacul animalelor răpitoare. Am vădut de mai multe ori urme, unde au fost culcușul. Esaminând acestea, am venit la conclusiunea că bărbătușul trebuie să dormă cu spatele răzimat de trunchiul. Cu tóte acestea imi vine să cred, că muerușca și puî se urcă uneori până în vârful arborelui, ér bărbătușul se culcă mai jos se'u chiar pe pământ. Tóte mainuțele, care trăiesc pe arbori, au degete cu mult mai lungi, decât Gorilul, a cărui mână semănă mai mult cu a omului. Structura mânilor este o dovadă mai mult, că el nu se prea urcă pe arbori. Tot aci trebuie să observ, că ori cât am âmblat, n'am dat niciun de colibe și deaceea am venit la conclusiunea, că Gorili nu zidesc nici case, nici colibe.

„Gorilul nu trăiesc în societate. De ordinar am aflat câte un bărbătuș și o muerușcă, de multe ori și câte un bărbătuș singur, și în cazul acesta, trebuie să fiă un bătrân uricios, capricios și reutăcios. Am vădut însă Gorili tineri până la 5 trăind împreună. Tot deuna fugiau de noi în 4 picioare. țipând de frică. E foarte greu să te apropii de ei, că-cî aud foarte bine și apoi nu perd timpul, ci fug. De altă parte, vânătorul din cauza terenului, nu-i pôte urmări. Gorili bătrâni încă sunt fricoși. Am âmblat de multe ori ziua întregă, fără să dau de vre unul și m'am convins, că au fugit și s'au ascuns. Cu tóte acestea, când ajunge vânătorul din întemplantare, se'u prin vr'o apucătură, ca să se apropie de densus, nu întorce spatele. De câte ori am surprins vr'o părechă, bărbătușul era răzimat de vr'o stâncă se'u de vr'un trunchi de arbore;

însă în locuri atât de retrase, că abia putea străbate rada Sorelui. Muerușca, din contră, căuta mâncare în apropierea lui. Cum ne simția, ea alerga țipând. Bărbătușul uitându-se puțin la noi, plin de furie își bătea pieptul cu mâinile, ridica capul și scotea înfricoșatul țipet. Eu sunt de părere, că urlatul acesta l'am auzit în distanță de 3 mile. Principiul vânătorilor esperți este să nu dea foc, până în momentul din urmă, că-cî făcând eróre, Gorilul nu perde vreme, ci se aruncă asupra inamicului cu tótă furia și apoi nu esistă om pe lume, care să-i pótă resista. O singură lovitură de pumn ajunge, ca să-i sfărâme capul, să-i sdrobescă pieptul și să-i verse mațele. Să încarci a două ora, e prea târziu, să fugi, e de geba. S'a întemplant însă, că unii indigeni aflându-se în împrejurările acestea, n'au perdut speranța și plini de curagiu, ce-l înspiră pericolul în astfel de momente, au primit lupta, — ci n'au avut timp, să dea mai mult, decât odată, dar și atunci fără nici un succes. Gorilul a sfărâmat la moment și cu o singură lovitură, atât arma, cât și capul nenorocitului vânător. Nu e ființă pe lume, care să atace ca Gorilul. Loviturile celui mai bun luptător din lume sunt nimica față cu ale acestuia.

„Fiindcă în pădurile cele dese și întunecoșe omul de abia se pôte mișca, de aceea vânătorii iscușiți așteptă până ce vine Gorilul. Acesta ese, s'apropie cu pași mărunți, se opresce adeseori scote țipetul diabolic, își bate pieptul cu mâinile, dar caută neîntrerupt cu furie asupra inamicului. Membrele posterioare sunt scurte; de aceea, ca să-și păstreze echilibrul, vibréză în continuu cu mâinile. Contrage buzele cele subțiri așa, că se ved colții și întreaga dintură, care pôte sfărâma membrele trupului omenesc ca un pismete. Vânătorul stă, observă cu frică pe inamicul se'u, ține pușca întinsă adese ori câte 5 minute, — 5 minute lungi, că-cî i-se par 5 ani. Așteptă, și momentul sosesc, când trebuie să dea foc. Distanța obișnuită e 10 pași. Te ieau fiori, sloboți pușca. Negrul, când răpede glonțul asupra unui Hipopotam, alergă în moment la pradă; când a pușcat însă asupra Gorilului, stă pe loc, că-cî decă n'a nimerit bine, trebuie să cerce a-și scăpa viața în luptă dréptă, sperând, că va scăpa prin vr'o minune, măcar și mutilat pentru tot deuna. Din norocire însă Gorilul móre așa de ușor, ca și omul. Un glonț în piept e de ajuns. Cade pe față, întinde brațele cele lungi, respiră pentru ultima óră, și acéstă respirație pare mai mult un oftat. Vânătorul e sigur de scăpare, rămâne însă tare impresionat, că-cî oftatul Gorilului este foarte asemenea cu oftatul unui om murind. Negrii atacă pe Gorilul numai cu pușci, nici odată cu alte arme, și unde lipsesc acestea, înfiorătorul monstru e singurul dominitor al pădurilor. Negrul, care a omorît un Goril, și-a debândit destulă gloriă de vânător renumit pentru tótă viața. Gorilul nu întrebunțeză arme în luptă, el se apără numai cu brațele și în cas de nevoie cu dinții. Am cercetat adeseori cranie de Goril și am aflat dinții ruți. Negrii m'au asigurat, că acésta provine din lupta, ce a avut să o susțină Gorilul cu un rival de amor. Acéstă luptă trebuie să fiă în tot cazul un spectacol măref. O luptă între 2 Gorili, eroi și curagioși de o potrivă întrece tóte luptele de pe fața pământului.

„Mersul obișnuit este pe 4 picioare, capul e binișor ridicat, fiindcă membrele anterioare sunt mult mai lungi.

Mama, după cum am aflat, nu gândește nici odată la apărare; cu toate acestea Negrii susțin, că totuși se întâmplă uneori. E în adevăr o privire încântătoare a vedea, cum se jocă puii jur în prejurul celeia, ce le-a dat viața. Dori-am cu pasiune, să am un Goril, dar inima nu m'a lăsat, să turbur o astfel de relațiune. Negrii, cari erau cu mine, nu erau însă tot atât de miloși, ci mă atacat. Chiar un pui este foarte tare; în etate de 2 ani și jumătate nu-l pot lega 4 ómeni țapeni. Un Goril crescut poate rupe cu brațele sale arbori de 10 — 15 centimetri în diametru. Pielea gorilului e grosă și tare ca o piele de boú, dar în comparațiune cu a celorlalte maimuțe ea e mai fragedă.

„În 4 Maii Negrii, cari venaú pe socotéla mea, îmi aduseră un pui viu. Cea mai ageră până nu este în stare a descrie impresiunea, ce mi-a făcut-o, când a sosit în sat. Am uitat toate nevoile și greutățile, cu care m'am luptat cât am fost în Africa. Micuțul antropoid era de 2 până în 3 ani, înalt de 2½ urme. Furia și derzia lui erau întocmai cu ale unui Goril crescut. După raportul, ce mi l'au dat negrii, ei mă mers 5 inși fără sgomot prin desișul pădurei. Auđiră un țipet și recunoscură, că este țipetul unui pui, după mamă sa. Se deciseră să-l urmeze. Ei se apropiau cu puscile în mână că-cí sciau, că mama trebuie să fiă în apropiere și se așteptau, ca nici tata să nu fiă departe. Hotărîrea lor era, ca să prindă puilul viu, decă s'ar putea. S'apropiară și-i surprinse chiar pe densii un spectacul straniu. Puiul era numai câți-va pași departe de mamă-sa și culegea bobife. Mama făcea asemenea. Deteră foc la moment și mama cădu mórtă la cea dintâi împuscătură. Puiul înspăimântat de sunetul armelor, alérgă la mamă-sa, s'acătă de densa, o îmbrățișeză și-si ascunde fața. Vênătorii alergară în grabă, însă puilul n'a pierdut timpul, ci părăsind îndată pe mamă se urcă cu mare iuțelă pe un arbore, s'aședă acolo țipând cu multă furie încontra persecutorilor. Negrii nu se temeau de loc de mușcăturile acestui pui, tăiară arborele și-l doborâră cu puilul cu tot apoi aruncară un vestmânt pe capul puilului. Cercară să-l lege, împotrivirea lui însă eră atât de mare, că se vedură siliti să-i pună gâtul într'o furcă de lemn. Cu acest mijloc îl scóseră din pădure, îl puseră într'un caic și l'au silit să facă cu densii călétoria până 'n sat. Țipa înfricoșat și se uita plin de sêlbătăciă împrejurul lui, ca și când ar fi voit să dică, că-și va rêsuna el odată. Nu trecuse 2 óre dela sosire și l'am pus în chișiță. Mă uitam printre grădele la densul și am observat, că era bărbătuș, tiner, dar conform etății destul de puternic și destul de mare, ca să potă trăi singur. Fața și mâinile lui erau negre, ochii mă puțin apesați, decă la bêtrâni, pieptul și pantecele subțiri, brațele cu pěr lung, buza deasupra cu pěr scurt, ér pe cea de desupt avea o barbă mică. M'am apropiat, ca să-l mângăiu cu vorbe. El sta în colțul cel mai depărtat al chișiței și îndată ce m'am apropiat, începu să țipe și apoi se aruncă cu furie asupra mea. Deși m'am retras cât se poate de iute, mi-a apucat cu toate acestea hainele, mi le-a rupt și la moment s'a retras în unghiul sêu. M'am făcut mai precaut, dar tot n'am pierdut speranța de a-l îmblândi. Am trâmisi, să-i aducă bobife din pădure și i le-am dat cu apă. Cât timp însă m'a simțit în apropiere, n'a voit nici să mănânce, nici să bea. A dóua di Joe, că-cí așa îl botezasem, era mai sêlbatic, ca în ziua dintâi: se repeđia asupra oricui

se afla înainte chișiței și părea gata a sfășia în bucăți pe toți. I-am dat foi de pisang și am observat, că mănâncă numai părțile, cele albe. Se părea, că nu prea alege, deși până acum trăise numai cu foi și cu fructe sêlbatic. A treia di deveni măi urcios și măi sêlbatic, țipa după orî-cine și orî se retrăgea în unghiul sêu, orî se repeđia, să atace. A 4-a di reuși să depărteze 2 grădele și scápă. Când am intrat în casă, am auđit un țipet înfricoșat ce eșia de sub patul meú; Gorilul ședea acolo și se uita le mine și observa cu deamăruntul toate mișcările mele. Am închis ferestrite, am strigat servitorii, ca să pázescă pórtă; în timpul acesta furia lui Joe crescu, ochii lui scâteiaú și tremurând de mâniă, eși de sub pat. I-am dat drumul în curte cu scop, se înțelege, ca să-l putem prinde măi ușor. Státu în mijlocul curții; privia cu mâniă asupra inamicilor sêi și surprins observa toate obiectele. Mă temeam, ca nu cum-va să-i atragă atenziunea mișcările pendulului dela orologiú. Și eram îngrijat, că se va aruncă asupra diferitelor obiecte, ce colectasem în călétoria mea. Cum se liniști i-am aruncat o mréjă în cap. Surprins de acésta, tinerul monstru țipa înfricoșat și plin de furie, se sbătea sub greutatea lanțurilor. M'am aruncat asupra lui; 2 servitori îi apucară brațele, alți 2 piciórele și cu toate acestea ne-a dat foarte mult de lucru până ce l'am pus éráși în chișiță. Deaci înainte l'am pázit cu măi multă grijă.

„În viața mea n'am vedut animal măi furios, decă acest. Țipa, se repeđia cu furie nespuse asupra celor din apropiere și cerca să-și dovedescă la fiă-care ocaziune caracterul sêlbatic și rêuťacios. Nici fómea, nici nutriméntul n'au fost în stare a-l îmblândi cât de puțin. A scăpat a dóua óră; l'am prins cu mare necaz și după 10 zile a murit de mórtă grabnică.“

Du-Chaillu spune, că măi târđiu a căpétat éráși un pui, dar de parte femeiescă. Pe acésta mă prins-o ținându-se cu totă frăgeđimea de cadavru mamei sale. Era mică de țită, și fiindcă nu se căpéta lapte, a murit chiar a treia di. Acésta prin tristeța sa a stors admirațiunea satului întreg.

Indigenii din interior mănâncă carnea de Goril, măcar că e négră și tare. Semințiile de lângă mare, din contră, o refușă sub cuvânt, că între ei și maimuțe e mare asemănare. În interiorul țerei se găsesc seminții, care se țin rude cu Gorili, fiind-că în timpurile străvechi o străbună a lor a născut un Goril.

Deosebită atenziune și credință merită însă Winwood Reade. Éta ce ne spune densul:

„Când călétoriam în interiorul Africei, prin ținuturile Gorilului, în fiă-care sat aveam obiceiul, să întreb, decă se afla vr'un Negru, care să fi omorît Goril. Când căpétam ocaziune, îl întrebam prin talmaciú despre datinele și moravurile acelor maimuțe. Am urmărit planul acesta în toate ținuturile din lăntru. N'am pregetat a ispiti și pe sclavii vênători, cari-și trăgeau originea din interiorul țerei. Toate scirile, câte le-am cules, le-am comparat una cu alta. Am păstrat ceea ce se potrivea la vênătorii tuturor semințiilor, și am lăpédat ceea ce am aflat, că sunt știri isolate.

„Fenii mi-au povestit, că N-j-i (Gorili) se află foarte des într'o țeră întinsă spre Nord-Ost, de unde mă migrat ei, și că acolo s'aude strigătul lor în apropiere de cetate.

Tot asemenea am auzit povestindu-se în Ngumb, că jocul Gorila (un joc, în care negrii cercă a imita mișcările Gorilului) are originea dintr'o țară depărtată spre Ost cale de 90 de zile. Gorilul trăește în pădurile cele mai dese ale Africei, âmbă în 4 picior, adeseori singur, uneori însoțit de muerușcă și de puț, rupe ramuri și frunze din arbori dela o înălțime. ce o pôte ajunge de jos. Uneori se urcă și în arbori, ca să culégă fructe. Are o predilecțiune deosebită pentru un soi de erbă, că-cî unde se găsește tufițe de acea erbă, poți presupune de sigur, că se află și Gorili. Dimineta și sera caută nutriment prin câmpuri, råde foi de pisang, trestia de zahar și țipă, încât s'aude din sate.

„Peste nôpte dorme în arbori scorburoși. Când muerușca este în stare bine-cuvântată, bărbatul îi face un culcuș la înălțime de 5—8 metri. Materialul, de care se servește, sunt găteaje uscate, pe care le adună el cu mâinile. Aci nasce muerușca și după aceea părăsește culcușul. În timpul încrucișării, bărbații se bat pentru muerușcă. Un martor demn de totă credința a vădut lupta între 2 Gorili, unul mai mare și altul mai mic. Cest din urmă a fost învins și ucis. Din acest cas mi se pare, că nu greșesc, decât trag concluziunea, că Gorili trăiesc în poligamiă, ca și alte animale, ce se luptă pentru muerușce. Țipetul obicnuit al Gorilului este lugubru (trist). Țipetul de furiă din contră, este un lătrat aspru, asemenea răcnetului de tigr. Negrii predispuși a esagera tot, îmi deteră ocaziune, să aud istoriile cele mai diferite asupra sêlbătăciei Gorilului. Adeverații vênători, și adevărați astfel de ómeni modești, cari mai bine tac, decât să spue verđi și uscate, mi-au dat astfel de informațiuni în privința sêlbătăciei Gorilului, încât abia pot legitima narațiunile lui Savage și Fort. Gorilul, decât nu-l iritez, nu te atacă tot deuna. Lasă-l în pace, ȳic ei, și de sigur nu vei avea supărare din partea lui. Dacă l'ai surprins în somn sêu la mâncare, se întorce în semi-cerc, țintesc asupra omului și cu multă neplăcere dă un țipet lugubru (trist). Dacă nu prinde foc arma, sêu decât vênătorul nu nimeresc, atunci animalul fuge; cu tóte acestea uneori el se aruncă turbat asupra inimicului, lăsându-și în jos buza și moțul din creștet. Cum se pare, nu este nici prea periculos, fiind că mulți vênători scapă.

„Când atacă, merge în 4 picior, apucă obiectul respectiv, îl pune în gură și-l mușcă. Că strivesce țava pusei, ceea ce se povestește în tóte locurile, nu e nici o mirare, fiind-că puscile Negrilor sunt de calitate slabă din fabrica de Birmingham și acestea le pot strivi tóte animalele mari răpitoare.

„Am auzit în multe părți, că o sumă de ómeni au fost uciși de Gorili; după cum m'am convins însê, tóte poveștile acestea sunt bazate pe tradițiuni. Că un Goril pôte ucide pe un om, nu mă îndoiesc un singur moment, dar că n'a fost nici unul ucis de când țin minte ómenii, pot afirma cu tóată siguranța. Vênătorul, care m'a condus în pădurile dela Ngumbi, a fost rănit de Goril; mâna lui era de tot mutilată. Semnele dinților se mai cunoștia încă bine pe trup. L'am provocat să-mi arete, cum atacă

Gorilul. El veni plecat asupra mea și eș mă făcu, că-l îpușc; atunci el se aruncă în brânci, veni la mine, îmi apucă mâna, se făcu. că o mușcă și fugi. Astfel ȳise el, a făcut Gorilul cu mine. Leopardul în genere este mai sêlbatic și mai periculos. Chimpansul, Orangutanul, Elefantul, precum și tóte celelalte animale sêlbaticice încă atacă, când se ved atacate. Decî presupun, că Gorilul e mai sêlbatic, decât alte animale sêlbaticice și mai cu samă, decât ia în considerațiune precauțiunea lui, mirosul și auzul, ce sunt atât de dezvoltate, și în fine, natura fricósă, ce o are și el ca tóte cele lalte maimuțe. Ca simplu collector de fapte n'am voit nimic mai mult, decât să ajung, la adevêraturul adevêr. Datele mele difer de rapórtel predecesorilor mei. Eș nu le imput acêsta, nici nu le deneg buna voință, ci mă mărginesc simplu a constata, că vina o pörtă Negrii, cari sunt deprinși a esagera fôrte mult. Am avut ocaziunea să întreb un număr cu mult mai mare de martori, decât Vilson, Savage și Fort, și după ce m'am convins, că cercetarea mea este fôrte importantă, am urmat cu cel mai mare scrupul, Un singur avantaju aveau ei mai mult, decât mine, că-cî înțelegeau limba indigenilor. Dar eș n'am pus mare preț pe ceea ce-mi spuneau talmacii și am luat ca adevêr pozitiv numai ceea ce am observat eș însumi. Am vădut însumi culcușurile Gorilului, le am descris, dar nu pot afirma decât sunt paturî de tóată nôptea, sêu decât servesc numai de culcușuri provisorie. Am observat de mai multe ori urmele Gorilului și m'am convins, că âmbletul obicnuit al acestui antropoid este în 4 picior. N'am vădut însê nici odata urme mai mult decât de două Gorili. Am vădut 2 puți prinși: un Goril și un Chimpanș și mărturisesc, că amêndou sunt de-o potrivă docili. În fine, m'am convins, că Gorilul fuge de om. Eș însumi am fost destul de aprópe și el ș'a căutat scăparea în fugă.“

Din multe narațiuni, ce circulă asupra Gorilului se reproduc și eș una. Familia Gorilului se suie uneori pe arbori, ca să mănânce. Tatăl familiei rămâne jos. De te poți apropia, ȳic indigenii, ca să omori pe tatăl familiei, poți ucide tóată familia. Altă tradițiune, care se susține despre tóte maimuțele ȳice: că gorili răpesc femei. Într'un sat la țermurul riului Fernandovaz se povestește, că Gorilul prinde adeseori pe femeile ce se duc după apă la fântână. Ba, ce e mai mult, îmi aduseră o femeie, care mă asigura și care-mi povestea chiar suferințele ei, ce le-a îndurat cu un Goril, și că d'abia a scăpat. Din tóte acestea eș nu aflu nimic miraculos, că-cî maimuțele sunt animale fôrte susceptibile. Fără să contradic acêsta, tot mă îndoiesc, că a putut fi răpită o femeie și că a putut trăi în pădure cu maimuțele în stare junătate sêlbatică. În fine, Winwood-Read eș încheie raportul sêu cu observațiunea, că Gorili, deși nu sunt asociabili, totuși se unesc câte odată și în cete mai mari. Mai departe observă, că nici un Europen n'a ucis până acum nici un Goril. Precauțiunea acestuia, nesiguranța locului, în care se ține, gelosia indigenilor sunt tot atâtea împrejurări care fac vênătorea Gorilului fôrte periculosă, ales pentru Europeeni.

I. C. Tacit.

Igienă.

Camera de culcat.

Este o vechiă și tristă deprindere la noi, nu numai la cei cu totul săraci și cu totul ignoranți, dér și la cei mai instruiți și cu ôre-care avere, pe care trebuie cu toții și cu tăria s'ô combatem.

Acastă nenorocită și ucidătoare deprindere este a se culca într'o cameră în care a ședut tótă séra cel care o locuiesce, și încă cu mai mulți ôspeți. Rêul ce produce acésta îl vom arêta îndată. Curmarea lui este lesne. A deschide feréstra fiă măcar 5 minute, înainte d'a se culca.

Aerul curat este cel d'întăi element al sănătății.

A respira aer curat ne este impus pentru a reda vieța sângelui nostru. Se scie că sângele, eșit din inimă, aruncat în arterele de prin tot corpul, se întôrce în vine; la întôrcere el este încărcat de tôte substanțele necurate ce a întâlnit în cursul lui. Eșit din cord supt forma unui licuid roșu și strălucitor, sângele se întôrce negru și închis; ca să și redobândéscă vitalitatea și puterea de combustione, trebuie ca să trecă printre cele din urmă deschidetură ale plămônilor unde absorbé oxigenul aerului și depune gazurile mefitice, provenind din acid carbonic și din aburi.

Décă aerul introdus prin plămôni în respirație este curat, preînnoirea sângelui este deplină; decă aerul este necurat, decă coprinde o proporțiune anormală de oxigen, preînnoirea lui este necompletă și atunci nasce dintr'ênsa indispoziții séu bóle. Repetăm aceste principii generale de fiziologiă la începutul acestei convorbiri pentru a face să se întelégă bine necesitatea de a mântine aerul curat prin apartamente și mai cu sémă în camerele de culcare.

Și miseria și lucsul par a favorisa desvoltarea bólelor cari provin din respirația unui aer necurat.

„Nu de mult,“ dice Dr. E. Maurin, „am fost chiămat de una din cele mai avute cliențe ale mele, răpede indispusă. O găsi rău amețită, îi fusese rău în cursul nopții. Aflai îndată misterul: camera în care întrasem era de o lărgime de mijloc, plină de mobile, de plante cu foi; în cămin, focul pe jumătate stins fisia încă; feréstra era tare oblojită cu perdele gróse; patul asemenea era acoperit cu

perdele: bolnava era pe jumătate năbușită de atmosfera vițiată, creată în disprețul celor mai simple noțiuni de igienă.

„Rare-ori se găesc ast-fel adunate la un loc tôte cauzele de vițiare a aerului în camerele de culcare: dér fôrte adesea paturile sunt acoperite cu perdele gróse, și mamele, copiii, năbușiți de lucs în nisce cuiburi mărețe, abea pot respira, ca și când ar fi în nisce adevărate cabinete strâmte și fără ventilare, unde aerul stătut se încarcă din ce în ce cu miasme periculoase. În asemeni casuri, nu se întâmplă accidinte ca cele pe care 'l constatai la clienta mea, ci un mers surd și încet cătră otrăvire.“

Tinerii, cari se culcă în locuințe lucsose, slăbesc ca și ômenii săraci grămădiți prin locuințe nesănătose, pentru că sângele lor nu e în mod complet premenit; ei sunt treptat asfisiați, că-cî sângele lor nu e curățit. De aci anemia, clorosa și ôre-cari afecțiuni cu forme tifoide.

O respirație neîndestulătoare aduce turburarea în nutrițiunea organismului, ca și o alimentare nesuficiente.

Esperiențe de curând făcute ficséză la 60 metri cubici cantitatea de aer trebuitoare pe și la funcționarea normală a economiei umane. Este acum demonstrat că, cu cât este mai mare volumul de aer repărțit la bolnavi prin spitale, cu atât mortalitatea scade.

S'a mai stabilit asemenea că copiii, în cursul întregii perióde a creșterii lor, au trebuință d'o mai mare cătătime de aer de cât adulții.

Este dér neapêrat trebuincios a aerisa apartamentele; de a nu crea, prin perdele séu acoperișuri ficse, o atmosferă stătută împrejurul paturilor séu al légănelor; de a mântine ôre-care ventilațiune, chiar în cursul nopții, în camerele cele mici; de a nu închide pre copii în camere fără ferestre; de a nu face focul nóptea când o sobă nu trage bine; de a nu ține nici cărbuni aprinși, nici mangaluri în camerele de culcare și în fine a nu lăsa nici o plantă, fiă înflorită fiă numai cu foi.

O mamă de familiă inteligentă se silesce a grupa în camerele de culcare confortabilul, și păstrează lucsul pentru alte camere ale apartamentului.

(Romanul).

Țigani cu locuințe statornice în Transilvania.

În părțile muntóse ale Transilvaniei locuite de Români se află un popor interesant, a cărui origine este încă puțin cunoscută, așa numiții Țigani românesci.

Natura poetică a acestei rase și șimțul înăscut pentru arte, iubirea lucrurilor misterioase ca originea lor, o-a făcut să se retragă la munte, lângă pădurile umbróse unde fantasia lor află nuntremânt bogat și se înspiră de frumusețile naturii. — S'a scris mult, prea mult despre acest popor, însé până acuma se pare că autorii au avut mai mult de scop să-î arate partea urită a caracterului, lenea, murdăria și altele. Căutând însé mai de aprópe la vieța lor cineva găsește în ei destulă destoinicie pentru cultură. Ei reprezintă mersul civilizațiunei în tôte fazele sale. Din țigani nomađi, — țigani de lae — s'au format țigani cu locuințe statornice, care ce e drept și-au pierdut mult din originalitatea lor, însé în schimb au căpêtat primele elemente ale culturii. E de observat cu deosebire influința civilizătoare

a rasei latine asupra acestui popor. Ori-unde se află Țigani printre Români, ei tind a se asimila cu conlocuitorii lor și acésta rasă atât de disprețuită, atât de batjocorită se arată meșteră în tôte întreprinderile.

Țigani cu locuințe stabile încep întroducerea lor în societatea celorlalți ômeni prin fabricarea măturilor, lingurilor, ôlelor de pământ și a căldărilor. Aceste îndeletniciri obligându-î să petrecă tótă ziua în pădure, convin mai bine gustului lor de singurătate; fiă ai naturii, ei vor să fiă necontenit acolo unde ea se descopere în tótă maestósa sa frumusețe. — Curând însé contactul cu societatea îi face mai întreprindători. Micul negoț cu primele obiecte ale fabricațiunei lor, le dă gustul comerțului, și îndată vedî țigani ocupându-se cu meserii mai înalte, cum sunt ciobotăria, cojocăria, croitoria în genere, meserii în care se arată fôrte dibaci. În multe sate Țigani ajung la un grad de considerație destul de mare pentru ca Români să se înrudéscă

cu ei. Atunci acești parveniți sunt atât de mândri de noua lor pozițiune socială, atât de mândri că în fine nu mai sunt desprețuiți și batjocuriți, încât își uită cu totul de originea lor. De multe ori am suris fără voe de orgoliul, cu care acești heloți ai societății pronunțau cuvintele: „Eu sum Roman“ — nu Român —.

Țigani nu se află însă numai pe la sate. Ei s'au introdus în orașe. Aici și-au păstrat o trăsătură originală a caracterului lor; arta singură devine ocupațiunea lor. Musica și-a găsit printre ei adorători pasionați. Și să nu gândescă cine-va, că ei iubesc musica numai pentru că ea aduce bani. Nu, am văzut Țigani plângând de emoțiune, când arcușul lor scotea din vióră sonuri plângătoare, țipete jalnice, suspinuri durerose. Vióra devine pentru ei o sotá nedespărțită fără de care nu pot trăi, cu care stau de vorbă în momentele lor pierdute și care le spune povești frumoșe, consolătoare când sunt desprețuiți. Tótă mândria lor stă în acest minunat instrument, care este titlul lor de noblețe.

Este lucru demn de observat, că acest popor și-a păstrat o parte mare din originalitatea lui cu tóte loviturile sortii și ale ómenilor. Tipul lor a rămas același, deși câte odată nu mai este curat. Frumuseța lor este câte odată admirabilă. Cu deosebire femeile presentă de multe ori acele tipuri de frumusețe înfocată, care sunt privilegiul regiunilor sudice, arse de sórele ecuatorului. Ilustrațiunea

noastră de pe pagina 325 ne arată una din acele frumuseți fermecătoare în tótă desvoltarea sculpturală a corpului. Formele plastice învălinate în acel costum strălucitor, trăsăturile feții, care pare că s'a născut pe țărmii Nilului, representă o nouă Cleopatră — fără diademă. — Și tótă scena este plină de naivitate fermecătoare, ér cadrul maestos îi dă o grație mai mult.

Cât despre moralul acestei rase, care a fost atât de calomniată, vom dice că Țigani sunt forțe isteți, cu tóte afirmările contrare ale povestilor române. E drept, că au reputațiunea de a fi fricoși, târători, falși; dar cum ar putea să fiă altfel când în societate în loc de a întâmpina bunăvoință, încurajare, nu capătă decât despreț și înjurii. Acest popor are însă cualități, care sprijinite cu indulgență ar putea produce lucruri folositoare. — Se vorbește de asemenea, că unii Țigani ar fi rămas încă păgâni, ar sacrifica sórelui și stelelor. Întru cât sunt adevărate aceste aserțiuni, nu scim. Credem însă a putea afirma că Țigani cu locuințe stabile printre Români au adoptat, împreună cu limba, și religiunea acestora. Ei sunt dară creștini și eserseză cu mare zel practicele religioșe.

Credem că va veni o vreme, în care această rasă se va contopi cu Români conlocuitori și prin acest amestec va pierde partea rea a moralului său păstrându-și însă gustul atât de minunat pentru arte!

C O N V E R S A Ț I U N E.

Așadară să vorbim. Să vorbim, dar despre ce?

Un scriitor óre-care a dis, că sunt două casuri extreme pentru cel-ce voesce să converseze: séu are prea multă materie de vorbit, séu prea puțină. Nu știu, în care din aceste două casuri mă aflu. Véd numai atâta, că n'am cu ce să încep.

Să vorbesc politică? — Ba să ne „slăbesci“, veți dice. Într'adevăr politica a devenit o materie, care produce spaimă în cetitori. Atâta s'a politisat și se politisază, încât diplomaților nu le mai rămâne nimic de făcut; politicii noștri de cafenea și de strade pun lumea la cale.

„S'a luat Constantinopolul?“ întrebă unii cu grabă.

— „Sultanul trecut'a în Asia?“ răspund alții pe aceeași córdă.

A devenit o pestilență, de care se póte molipsi fiă-care om fără grijă, și de care în curând se va amplea tótă lumea dela cel mai de sus până la cel mai de jos. Să dicem: ferescă-ne Dumneđeu de mai rău, și să trecem.

Să vorbim arte? Oh! Dómn, artele la Români se cunosc numai după nume. Poesia, care a avut atât de frumoși reprezentanți, astăzi, vai, lángezesce. Tinerii noștri poeți, afară de puține esceptiuni laudabile, par că și-au luat drept țintă să scriă lucruri confuse, nefințelese, sub pretext de cugetări afunde. Cale rătăcită, care-i va conduce în prăpastiă!

Pictură? ah! pictura este o fică mașteră pentru Români. N'am curagiul să vorbesc de ea.

Sculptură? Destul, cuvântul singur mă face să mă spériu, că-cî suntem prea sěraci!

Să vorbim dară literatură! Ea încă e cam pe spónce. Resbelul actual a stors tóte vinele Românului, i-a nimicit

puterea productivă; totul tace în așteptarea lucrurilor ce au să se întâmple.

Póte să conversăm istoriă. Acéstă carte a vieți popórelor este tot deuna interesantă pentru cel care o deschide. Deși în trăsăturile ei generale e mai mult séu mai puțin cunoscută de tótă lumea, sunt unele întâmplări, ce se par neînsemnate, întâmplări puțin cunoscute, care însă aruncă o lumină prețioșă asupra secolilor întregi. Nu e idee rea, și vă voi istorisi ceva ce s'a întâmplat în Franța sub Ludovic XV „prea iubitul.“ Acéstă schiță va caracteriza poliția pe timpul numitului rege, adică în secolul trecut:

Un anticuar, întorcându-se din Cair, aducea cu sine o mumiă, care, după presupunerile sale nu putea să aibă mai puțin de 3650 de ani. Debarcând în Franța, amatorul grăbit de a-și revedea soția, care nu era nici decum un obiect antic, încarcă tóte obiectele sale, dar uită precioșă cutiă în fundul vasului. Vameșii mergând să viziteze bordul, găsiră o cutiă de o formă ciudată; ea nu putea să conțină decât contrabandă, o deschiseră.... Ce véd ei? O femeie strânsă cu fěșii de pânză. Fără indoéla era o victimă nenorocită sugrumată de un amant jalus, séu de un rival lacom..... Comisarul de poliția, chemat îndată, ajunge însoțit de două chirurđi, tot atât de iscusiți ca și el în archeologiă. Crima e constatată și corpul transportat la morgă — locul unde se espun cadavrele nerecunoscute — pentru ca părinții și amicii să vină să o recunoscă.... E de presupus, că nu veniră. Dar învățatul ocupat cu despachetatul curioșităților își aduse aminte a dóua di de mumiă sa. El alérgă la vas; aci îl așteptă învățatul comisar. Trei algúzazili îl arestéză și-l aduc la acest magistrat.

„Ah! étă-te în fine, Domnule ștregar strigă el, în sfârșit esci în mâinile mele . . . .“

— Domnule comisar, binevoesce a-mi esplica . . . .

„Domniata trebuie să-mi esplici tôte împrejurările omorului, pe care l'ai comis.“

— Omorul, pe care l'am comis, eă?

„Séu cel puțin, la care esci părtaș.“

— Să mă ia dracu, decă nu vizezi la améđi, Domnule comisar.

„Ha! visez! . . . . când te-aă găsit cu victima, sugrumată și închisă într'o cutiă, precum rezultă din procesul verbal subscris și întărit, care étă-l aci.“

— Ce, nu-î decăt asta? ăise rîđénd anticuarul care-și făcu îndată proiectul să-și petrecă pe conta comisarului.

„Te sfătuesc să te mai faci și caraghios, o crimă, care te face să te spăimântezi . . . . Aide, răspunde. Cine a pus pe acéstă fată în cufărul, în care s'a găsit?“

— Eă, Domnule!

„Scrie, grefier! — Cine a strîns'o cu făși de pânză dela cap până la picióre?“

— Tot eă, respectabile comisar.

„Consemnéză, grefier, că-și mărturisesce crima.“

— Espresiunea e cam aspră.

„Póte că e o bună faptă! Ce vîrstă avea copila?“

— Aprópe 19 ani . . . .

„Din ce țéră era?“

— Din Memfis, mi se pare.

„Să aduci o femeia așa de departe ca să o uciđi! . . . Dar spune mai departe. De când a murit?“

— Sunt cam 3650 de ani . . . .

„Ha! ér începî cu glumele D-tale nesărate.“

— De loc, pot să-ți mărturisesc, că răposata trăia sub unul dintre faraoni.

„O să-ți pun fărăle.“

— Acésta, Domnule comisar, n'ar mai fi glumă, și pentru ca să întru de mine singur în tonul serios, îți voiú spune, că esci prea prost . . . . Cum sfinții n'ai recunoscut, că de dóue ăile faci instrucția asupra omorului unei mumii egiptene?

„O numiă!“

— Fără îndoéla, Domnule; și decă cel puțin ai fi pus întrebările mai cu mînte, ai sci că vorbesci cu contele de D . . . ., membru al academieî de înscripții și literatură.

„Ah! să mă iertați, Domnule conte, vė rog de miî de orî de iertare! . . . milostiviți-vė a uita . . . .“

— Uit tot; dar dați-mi îndărăpt cadavrul meă antic, și nizuesce pe viitor a fi însoțit de bărbieri destul de instruiți pentru ca să nu se înșele de 4000 de ani, când vor constata data unei morți.

Étă ce caraghioslicuri făcea poliția pe timpul acela. Și credeți, că astăđi în multe locuri e mai bréză? Vė înșelați. — Sunt însė departe de a ăice că nu se află polițai și buni. Dar majoritatea păcătuesce printr'un zel escesiv, când e vorba să facă supărări unui om cum se cade, și ajunge prea târđiú pentru a aresta criminali. Este un fel de destin, care-î persecută. La mulți causa e și prostia. Unii aă ideî demne de păcală. Mai deunăđi un jude încuisitor provocă poliția să prindă pe un criminalist.

„Bucuros, răspunde comisarul de poliția, nimic mai ușor. Bine-voiți a-mi da strada și numărul casei, unde locuesce.“

Decă poliția e astfel pe pămênt, de sigur va fi escelentă în cer după cum istorisesc jurnalele italiene. Étă de ce.

Murind generalul Lamarmora, apăru înaintea judecătorului ceresc, care-î ăise: „Generale esci acusat, că ai alungat din Roma pe Pio nono.“

— Eă! ferescă-mė Damneđeú. N'am împlinit decăt poruncile regelui meú.

„Óre adevėrat să fiă?“ ăise bunul Dumneđeú.

— Întrėbă-l măcar.

„Să se aducă Victor Emanuel,“ ordonă judele suprem. Victor Emanuel muri și apăru în cer.

„Cine mă acusă, că am făcut răú papei, ăise el, eă am fost cel mai bun prietin al lui. Întrėbați-l măcar.“

— Să se aducă papa, ordonă Domnul prea sfânt.

Papa muri și veni în cer, unde fu primit cu tôte onorile cuvenite.

„E adevėrat, ăise el, că Victor Emanuel era amic al meú, a ascultat numai sfaturile unor consilierî răú-voitori. Cu deosebire în timpul din urmă a convenit cu un óre-care Gambetta.“

— Să se aducă Gambetta, strigă Domnul, . . . ba nu, să nu se aducă, să rămână mai bine acolo, că mi- ar face numai încurecală aici.

Ce ăiceți la asta? Eă din parte-mi m'aș ruga de prea sântul jude suprem să bine-voescă a nu mă aduce în atingere cu minunata sa poliția. De sigur m'ar găsi fără numele stradei și numărul casei!

Iosif Popescu.

V a r i e t ă ț i .

Neînțelegerea. Ingenioasă ilustrațiune de pe pagina 331 a jurnalului nostru n'are lipsă de comentări. Ochiú spéroși ai drăgálașei copile spun tot ce simte inima ei. Și cine nu va suride vedénd petulanța nerușinatei căprițe, care ia podóba copilitei drept nutreț pentru sine? Naturelul caprei n'ar putea fi reprezentat într'un mod mai potrivit. — Căt despre copilă, espresiunea spaimeî dorită de autor a reușit pe deplin. Închipuiți-vė, căt de liniscită și de veselă se afla mititica la oșina ei împodobită cu o ghirlandă de frunđă verde. De odată o capră nerușinată se arată și se poftesce la oșină fără a fi îmbiată. Ilustrațiunea representă acest moment tragi-comic și nu credem că ar fi un mod mai grațios, care să reușiască mai bine pentru a arăta neînțelegerea între aceste dóue ființe atăt de pretine de obiceiú!

Bibliografiă. — *Miron und Florica*, Idylle in 5 Gesängen. Rumänisch von I. Negruzzi. Deutsch von Theochar Alexi. — Meritele zelosului nostru colaborator în literatură sunt cunoscute. De mult se ocupă densusul special cu vulgarisarea poesiéi române printre străini. Traducțiunile sale în limba germână au avut totdeauna mult succes. Alegerea frumoșei idylle a Domnului I. Negruzzi n'a putut decăt să-î ofere un sujet interesant și original „par excellence.“ Căt despre perfecțiunea cu care Domnul Teochar Alexi a sciut să espriime ideile românesci în limba germână, se póte convinge fiă-care cetitor. Ea presupune o cunosctință perfectă a acestei limbe și o mare dosă de talent poetic. Nu putem, decăt să felicităm din inimă pe stimatul nostru colaborator și să-î dorim succesul, pe care-l merită.